

Frágreiðing frá lögmanni

Henda lögtingsseta er tann seinasta í hesum valskeiði, og vóni eg at hin sakliga viðgerðin verður óbroytt av tí, soleiðis at vit m.a. fáa loyst tey mál - helst tvørpolitisk - sum okkara limaskapur í millumlanda samgongum áleggur okkum.

Tá eg um hesa tíð í fjør talaði til lögtingið, var landsins figgjarstöða rættiliga døpur.

Várið og eisini summarið hevði svikið, fyrst av streiku og síðan av óvanliga vánaligum ísviðurskiftum í Grønlandi.

Landskassans inntøkur vórðu stórliga ávirkaðar av hesum, og likviditeturin var í botni, bæði hjá landskassa og peningastovnum.

Landsstýrið samráddist í december 1968 við ríkisstýrið um likviditetslån upp á 20 mill. kr. við trekningsrætti í Nationalbankanum, men fekk í staðin, av grundum sum landsstýrið ikki hevur góðtikið, jáltað ábyrgd fyri langfreistað lån uppá 10 mill. kr., um landsstýrið við samráðingum beinleiðis við Kommunekreditforeningen fekk supplerað við einum láni upp á 3 mill. kr.

Út á heystið í fjør kom líbetur so við og við vend í til tað betra, sum m.a. førði við sær, at landsstýrið ikki kom at nýta meir enn kr. 4.500.000 av nevndu lánum, meginpartin til útjavnan av yvirtrekki á konto: Studning til endurnýgging av fiskiskípaflotanum og restin til kassapening.

Eftir av hesum lánum standa inni á bók hjá peningastovnumum kr. 8.500.000 til læmpuliga rentu.

Henda pening vil landsstýrið halda sum reservu.

Sum avdráttur er úr landskassanum afturgoldin av nevndu lánum kr. 1.160.000.

Lætt er at skilja, at stórir munur er á einum stuttfreistaðum likviditetsláni, sum bert skal nýtast ta tíðina av árinum, tá inntøkur landskassans eru í teprara lagi, og sum eftir lánitreyttum á hvørjum ári skal gjaldast niður í 0 kr., og eitt langfreistað lån, sum ikki kann gjaldast skjótari aftur, enn hvat stendur í lániskjølunum.

Tey nevndu lánini upp á 13 mill. kr. blivu lánt upp á stytst møguliga tíð og bleiv afturgjaldstíðin sett til 10 ár.

Landsstýrið hefur við samráðing við ávarandi føroysku peningastovnar, har lánini sum nevnt eru innsett á bók, fingið góða innlánsrentu.

Av hesum orsökum er rentubyrðan - - munurin millum lánrentuna og innskotsrentuna - - ikki so tung at bera fyri landskassan.

Landsstýrið helt fram við samráðingunum um trekningsrætt í Nationalbanken, so tryggleiki fekkst fyri landskassans likviditet.

Hesar samráðingar eydnaðust at enda soleiðis, at landskassin nú kann trekkja upp til 20 mill. kr. upp á Nationalbankan gjøgnum teir føroysku bankarnar.

Munur til tað betra er í landskassans likviditet í ár mótvegis í fjør. Tað eru tekin til, at tað í ár kann sleppast undan at nýta likviditetslánið.

Men hetta skal ikki á nakran hátt takast sum prógv fyri, at vit ikki hava brúk fyri kassakredittinum.

Eitt komandi landsstýri kann ógvuliga væl koma í somu støðu sum sitandi landsstýri var í í fjør, og tí kann trekningsrætturin vera hentur at taka til.

Ábøtur upp á vegir, brýr og havnir gerast nú eina ferð best og biligast í summartíðini - - ta tíðina, tá skattur og tollur fløða spakuligast í landskassan. Er eingin trekningsmøguleiki má tí bremsa setast á nevndu anlegsarbeiðir, hetta kann sigast at vera meira neyðugt enn rationelt.

Vit kenna ikki framtíðina og heldur ikki hvør fer at sita á komandi lögtingi og landsstýri, men vit føla okkum fullvísar í, at landsstýrið við at tryggja landskassanum nevnda trekningsrætt, hefur slættað vegin fyri komandi landsstýrinum.

Í samband við landskassans hampuligu likviditetsstøðu í løtuni kann eg siga frá, at teir føroysku bankarnir siga seg nú eisini hava rættuliga góðan likviditet. Soleiðis var ikki fyri bert nøkrum mánaðum síðan.

Tað sum hefur ført henda stóra bata í likviditetsstøðuni við sær er fyrst og fremst størri bruttoveiða innan fiskivinnuna og ikki minst munandi príshækking á uttanlandamarknaðinum.

Tó skal sigast, at fyri tann partin av fiskiflotanum, sum gongur undir heitinum línuskíp, eru umstøðurnar framvegis vánaligar.

Her er neyðugt at biðja sakkunnleikan gera eina metan um, hvat eigur og kann gerast fyri at koma hesum skipum til hjálpar.

Hesin partur av skipaflotanum er óv góður at lata sovna burtur.

Búskaparráðið og aðrir eru biðnir um at kanna hetta vandamáll og at koma við uppskoti.

Menn tala um at umbyggja hesi skip til kraftblokk og trol, til tað krevst stórir peningur.

Vit mugu eisini hava í huga, tá talan er um víðkan av kraftblokka-

skipaflotanum, at fær stóru fiskiveiðutjóðirnar longu hava fingið gjøgnumført avmarkan av sildaveiðuni at forða oyðan av fiskistovninum.

FÍGGJARLÓGIN 1970/71

roknar við eini netto inntøku upp á kr. 92.7 mill.

Av hesum er fyrri fyrsta fjórðingsár saman við eftirstøðum inngoldið um 23.3 mill. kr.

Útreiðslurnar eru mettar til kr. 92.7 mill.

Av hesum er í fyrsta fjórðingsár útgoldið 27,4 mill. kr.

Landsstýrið hevur latið kanna eina umskipan av skattaviðurskiptunum við at ganga yvir til meirvirðisgjald samstundis sum lætt verður um tann beinleiðis skattin hjá inntøkum umdr 30.000 kr.

Nevnd hevur arbeitt við hesum máli og hevur í álitum sínum, sum lagt er fyrri tingið, prógvað, at tað kann gjøgnumførast ein skipan við meirvirðisgjaldi og samstundis lækkjan av beinleiðis skattinum, sum kann føra við sær eina reella lætta hjá fólki við láginntøkum.

Fiskivinnan.

Veidjan pr. 1. juli 1970 er av hagdeildini uppgjørd til um 95.200 tons.

Tað tilsvarendi talið somu tíð í fjør var umleið 80.000 tons.

Útflutningurin pr. sama dag er er uppgivin til 110 mill. kr. ímóti 66 mill. kr. somu tíð í fjør.

Fiskiflotin er í 1969 øktur við 18 skipum ella 5800 brutto tons og í 1970 4 skipum, ella 350 brutto tons.

Úr skrásetingini eru í sama tíðarskeiði (1969-1970) farin 5 skip, ella 630 brutto tons.

Tað er í samband við endurnýggjan av skipaflotanum hent tað gleðiliga, at menn hava meir og meir lagt seg eftir at lata byggja specialskip, so leiðis at veiðukapaciteturin er øktur munandi.

Her hava okkara sjómenn slóðað fyrri nýggjum veiðuhættum, hvat vit eru takksamir fyrri, og landið hevur og vil styðja tilik tiltøk.

Minstaløn og prísveibót.

Skipanin bleiv endurnýggjað í vár og hvat prísveibótini viðvíkur fært víðari á ta í fjør lagda prinsipp, at studningurin minskar við einum ávísnum parti av príshækkingini.

Munandi príshækking á fiski er tibetur farin fram.

Men á hitt borðið her tó, at seinastu árinu eru á fiskivinnuna lagdar øktar byrður sum t.d. dýrari útgerð, dýrari agn, hægri tryggingargjöld og hægri bankarenta.

Seinast diskontoin læðkaði, samráddist landsstýrið við bankarnar um

ikki at hækka útlánsrentuna, har útlánini høvdu sína grund á forøyskum innskotum, og gingu bankarnir við til tað.

Roknað var við at hækkingin av diskontoini bert fór at vera eina stutta tíð. Men tíverri, so bleiv ikki. Og nú er tann europeiska rentan so við og við komin á hædd við ta donsku.

Annars hava kønir menn ta metan, at peningurin blívur nakað bíligari, tá felagsmarknaðurin -- E.E.C. -- blívur víðkaður.

Innflutningurin (frá Danmark, ið er størsta innflutningslandið).

Í 1969 fluttu vit vørum inn fyri 136 mill. kr. ímóti í 1968 fyri 122 mill. kr.

Fyri tíðina 1/1- 1/5 1970 var innflutt fyri 54 mill. kr. ímóti 54.7 mill. kr. fyri hálvárið í fjør.

Investeringsvørum taka munandi part av innflutninginum, meðan tað ikki tykist at hava verið stórvegis hækking í innflutninginum av konsumvørum, hvat kann takast sum tekin uppá, at fólk eru ansin við at vaksa um egna nýtslu.

Limaskapur í millumlanda felagsskapum.

Sum kunnugt gjørdust Føroyar í februar í ár limur í Norðurlanda ráðnum, og finga vit soleiðis móguleika á jøvnum fótum við hinum norðanlondini at luttaka og taka støðu í øllum teim málum, ið koma til viðgerð og avgerð.

Í januar 1968 gjørdust vit limir í EFTA fríhandilssamgonguni - hvat hevur givið okkum betur exportmóguleikar, ímóti at vit koma so við og við at avtaka okkara verjutoll. Sum heild tikið gevur limaskapurin okkum týðandi fyrimunir.

Um limaskap í E.E.C. -- verða realitetssamráðingar. Tað er í lotuni ógjøriligt at siga nakað avgjørt um hetta málið uttan tað, at tað er ein misskiljing, tá sagt verður, at Føroyar freytaleyst verða partur saman við Danmark. Tað er tikið fullt fyrivarni í so máta.

Í hesum sambandi er at geva gætur, at vit á einum fyri okkum avgerandi øki -- fiskivinnuni -- eiga suverenan lóggávumyndugleika.

Vit skulu tó ikki vera blindir fyri, at ein limaskapur ikki bert forir við sær fyrimunir. Vansar eru eisini, m.a. á fiskivinnuøkinum.

Vansar og fyrimunir mugu vit so víga hvør ímóti øðrum.

Tað er øllum kunnugt, at Føroyar hava bert fiskivinnuna at liva av, men tað má samstundis ásannast, at okkara tilvera er bundin til export, ja, stendur og fellur við okkara exportmóguleikum, og at tað nyttar lítið, hvat okkara fiskimenn veiða, um vit ikki fáa exporterað hesa veiðu til rentablan prís.

Töluni fyri 1965 1969 vísa nakað av hesum vandamálum:

Í 1965 veiddu vit 110.000 tons, harav heimafiskiskapur 11.600 t.
 Í 1966 veiddu vit 104.000 tons, harav heimafiskiskapur 13.300 t.
 Í 1967 veiddu vit 102.000 tons, harav heimafiskiskapur 15.500 t.
 Í 1968 veiddu vit 96.300 tons, harav heimafiskiskapur 25.000 t.
 Í 1969 veiddu vit 131.300 tons, harav heimafiskiskapur 33.000 t.

Í sama tíðarskeiði 1965 1969 er miðalexporturin av okkara fiskiveiðu fluttur til:

Felagsmarknaðan 70.543.000 kr. 27 %.
 Fríhandilsøkið 45.662.000 kr. 43 %.
 Onnur lond 51.007.000 kr. 30 %.

Flogmálið.

Tað er at harmast um, at tað ikki hevur eydnast nývaldu nevndini - - har løgtingið hevur meirilutan - - at fáa framt málið.

Eftir vanligum reglum og praksis er tað umsitingarvaldið, ið velur slíkar nevndir, tá eini annað er tilskilað.

Hitt mótsætta er ein leivd frá amtstíðini.

Tænastumannalógin.

Í 1968 bleiv vald nevnd at viðgera málið. Henda nevnd hevur ikki enn gjørt arbeiðið liðugt.

Tað er ofta drigið fram, at heimastýrið skal yvirtaka meir og meir av tí umsiting, ríkisumboðsmaðurin hevur.

Principielt er landsstýrið fyri hesum - tað er jú heimilað í heimastýrislógini.

Men vit mugu gera okkum greitt, at tað samstundis við slíkari yvirtøku er avgjørt neyðugt, at tað við normering og lonarlóg er møgulíki at fáa tann sakkunnleika sum neyðugur er til slíka umsiting.

Tá landið fyri einum 5 árum síðani yvirtók umsitingina av lögtingsins skaltanevnd og valdi formannin, fekk hesin ikki samsvarandi sakkona hjálp, ið ríkisumboðsmaðurin hevði. Hetta týddi eitt afturstig, sum ikki enn er rættað upp.

Frá 1948, tá heimastýrið byrjaði sína umsiting, og til dagin ídag, er arbeiðið hjá okkara tænastumonnnum og starvsfólki vaksið óvanliga nógyttan at talið av tænastu- og starvsfólki er ókt samsvarandi, og tá hartil kemur, at plássviðurskiftini eru heilt ótíðarhóskandi, má tað skiljast, at tyngri og tyngri má blíva at fáa arbeiðið frá hondini.

Prístalið.

Asannast má, at prístalið er hækkað óvanliga nógv undir hesum valskeiði, men eg kann ikki viðganga, sum nógv siga, at prístalið er farið upp av orsökum, sitandi landsstýri hevur ábyrgdina fyri.

Einki land í heiminum er meira bundið til innflutning og harvið prísgongdina í útheiminum enn Føroyar.

Mett eftir fólkatálinum veiða vit meira enn nakað annað land, mettt eftir fólkatálinum útflyta vit meira enn flest onnur lond, mettt eftir fólkatálinum eru vit tí, sum eg nevndi, undir størstu ávirkan av prísgongdini uttan fyri okkum.

Eg eri fyri, at vit eiga at hava strangligt eftirlit við vøruprísunum her á landi. Vit hava lógarheimild til at fremja slíkt eftirlit sambært lóg frá 1952. Henda lóg er so strong, at neyvnan nakað annað land hevur hana strangari. So har eru vit ikki eftirbátur, um tað er politikkurin. Hugsast má um; at skipa eina monopolluggávu.

Eg skal citera, hvat er fyriskipað í § 6, 3. stk. í lógini, har prísráðið «hevur heimild til í øllum førum, har konkurrensa ikki er nóg mikil at tryggja fría príslægging, og har samfelagsframi man vera tað neyðugt at fyriseta og almánagera hámarksprísir, hámarksvinningar, hámarksgjöld, og eisini at fyriseta prístreytir, sum ikki má fáast upp um».

Í 1965 valdi løgtingið nevnd at kanna sjálvt prístalið og mátan at rokna prístalið út.

Henda nevnd situr enn við arbeiðinum.

Ministari Nybo Andersen segði nýliga, at tað vanliga ikki nervar fólk, um handilshalansan er negativ, tey njóta lívið og fola tað hugnaligt, bert lønin hækkar samsvarandi prístálinum.

Ja, solciðis er tað óivað, men tá myndugleikarnir skulu til at br. msa og fáa export og import at balansera, er tað sjálvðan blið orð, ið falla.

Almennar vitjanir.

Landsstýrið fær nógvar slíkar vitjanir millum ár og dag, sum taka tíð, men tað er landsstýrisins metan, at slíkar vitjanir allar tæna tí endamáli at skapa okkum goodwill á mongum ymiskum økjum, sum geva tað aftur mangar ferðir, ið vit lata í tíð.

Umframt vitjanir av limum í ríkisstýrinum, sum samráðast um aktuel mál, kann nevntast t.d. konsulvitjanin í summar.

Hesir menn komu, sum teir søgdu, sum vanligir konslar, m n fóru avstað aftur sum ídnir umboðsmenn fyri okkara land og fólk.

Ein av hesum monnum - hann býr í Japan - hevði lagt til merkis, tað sjónliga og góða samanhold, ið er hjá okkum millum børn og foreldur, eins og enn er at síggja í Japan, og strikaði hann undir, hvussu stóran týðning slíkt hevur fyri styrkina í einum samfelag.

Lat okkum vóna, at hetta gamla lyndi í fólki okkara má halda fram í komandi slektarliðum.

Uttan mun til hvussu stórir tann sociali framburðurin annars verður, er samanhald millum børn og foreldur og virðing fyri teim eldru av størum samfelagsligum týðningi, at hetta kann ikki yvirmetast.

Eg skal vísa á tey hjáløgdu skjøl, sum gjølla viðgera einstøk mál, og skal bert her draga fram nakrar framtíðar ætlanir:

1. Møgulig umleggjan av línuveiðuni.
2. Framhald av endurnýggjan av skipaflotanum.
3. Útbyggjan av ídnaðarvirkjum á landi.
4. Framhald av havnabygging og vegagerð eftir 10 ára planinum góðkendur av landsstýri og serstakari nevnd.
5. Samskipan a vallari ferðslu sbr. lóg frá 1970.
6. Framhald av útbyggjanini og automatiseringini av telefonverkinum.
7. Byggjan av nýggjum lögtingshúsi og umsitingarhølum, umframt bóka- og skjalasavn.
8. Heita á ríkisstýrið at útbyggja floghavn sum skjótast til hentari flogferðslu.
9. Útvarpshús og sjónvarpshús.
10. Útbyggjan av fiskirannsóknararbeiðinum, herundir byggjan av skipi.

Sum eg segði í byrjanini er hetta seinasta tingseta hjá hesum lögtingi og seinasta arbeiðsskeið hjá sitandi landsstýri.

Landsstýrið tók við í eini tíð, tá stórt prísfall tók seg upp í okkara marknaðarlondum. Hetta føldist sum ein køvandi hond yvir okkara samfelag.

Men hóast so var, slóknaði ikki hugurin millum okkara fiskimenn og reiðarar at byggja fiskiskíp.

Tað eydnaðist at bøta um lánikorini hjá hesum monnum.

Fylgjan av hesum báðum aðalfaktorum er at ein týðandi endurnýggjan av skipaflotanum farin fram.

Sjálvt um trekt gekk við exportprísnum og harvið tryggjan av okkara fíggjarligu viðurskiftum, kann tað nú sigast, at umstøðurnar eru hampuligar.

Landsstýrið hevur 2 ferðir verið umskipað vegna deyða lögmann P. M. Dam og deyða Villi Sørensen, landsstýrismann.

Okkara arbeiði skal skjótt leggjast fyri fólksins dóm.

Hvør kemur at skipa næsta landsstýri kann einki sigast um í lötuni, men tað skal vera mín vón, at eisini komandi landsstýrir skulu fáa eyðnu til at útvinna verk sitt til gagn fyri land og fólk.

Ikki kann heldur í framtíðini væntast viðrák í øllum førum, men er viljin til staðar at lata sakligar grundir til eina og hvørja tíð vinna á politiskum og persónligum áhugamálum, vil altíð kunna skapast tað best møguliga í hvørjum vandamáli.

Víst verður eisini til **SKJAL 3: Fylgiskjal til løgmansrøðuna.**

kunnu geva nakað, men í lötuni fáa vit stórar trupulleikar.

Okkara stóða má vera, at væl stuðla vit fiskivinnulandanna rætt til at troyta egið oki, men lívsrætturin hjá teim, sum liva av fiskivinnuni eina, má ikki skerjast, men rúmkast. Tí mugu okkara ræsir vera so víðar, okkara rættindi so stór og okkara kvotur so stórar, at vit kunnu vaksa um fíggjarorku okkara so nógv, at her er eins liviligt og aðrastaðni.

Sjómarksspurningurin kann fyri feroyingar gerast eitt tvíeggjað svorð. Tó skulu vit ikki ganga á leistum í hesum máli, men allastaðni berjast fyri lívsrætti okkara.

Umsiting landsins

verður at útbýggja skulu vit kunna røkta øll tey oki, sum hon í nútíðar-samfelagnum fevnir um.

Skal hon stuðla við skynsemi, kanna nágreiniliga, ansa eftir dyggiliga og plánleggja effektivt, ber ikki til at halda fram við tí manningartali, higartil er eydnast at fáa.

Hitt almenna virkar í dag á so mongum okjum, at nærur kann sigast, at einki virksemi fer fram uttan at tað á ein ella annan hátt hevur samband við lögting, landsstýri, kommunu ella annan myndugleika.

Samvinnan millum vinnulívið og hitt almenna er stór, og einstaklinginum fylgir samfelagið frá vøggju til grøv.

Hetta má hann tó ikki kenna sum haft, ið forðar honum at fáa storsta mát av eydnu, nøgd og vælferð, og skal tí umsitingin virka væl, effektivt og smurt. Men fyrst og fremst skal umsitingin sum lænarar hins almenna - - lóggevaranna - - verða við til at skapa fortreytirnar og plánleggja framtíðarútviklingin.

Henda plánleggjan má miðvíst benda á konsolidering og tryggjan av orku samfelagsins, má hava langtíðar skapanarevni og eiga í sær drív-kraftina til samarbeiði millum menn, flokkar og stovnar.

At byggja eina umsiting, sum orkar hesa plánleggjan, verður stórtak, men loysa vit tað, verður plánlegggingin eisini tann Grani, sum bera okkum kann gullið av heiði. Vit fella ongan dreka í sjálvdrátti, men bert um sam-felagið alt stendur aftanfryi.

Saðla vit henda Grana, nýta vit áráðið Sjúrða og hegnið hjá Regini smíði, røkka vit, um so fáir verða okkum dyggir.

(Sí eisini skjál 6: Skjøl til Løgmannsroðuna 1971).